

Үйл явдлын
мэдээ, мэдээллийг
нэгтгэн дүгнэж
унших

Цөлжилт

Хэн нэгэн танаас цөлжилтийн талаар асуувал та юу гэж хариулах вэ? Энгийн ард иргэдийн дийлэнх нь цөлжилт гэдгийг цаг уурын таагүй нөхцөлөөс болж говийн бүс нутгаар бий болсон байгалийн үзэгдэл гэсэн ойлголттой байдаг. Гэтэл цөлжих үзэгдэл хаана ч тохиолдож болох бөгөөд "Ургамлаар бүрхэгдэж байсан газар нь үржил шимгүй болж доройтохыг хэлдэг" хэмээн эрдэмтэд тайлбарлаж байна. (1)

Одоогийн байдлаар Монгол орны газар нутгийн 76.8 хувь нь цөлжсөн гэсэн судалгааг эрдэмтэд гаргажээ. НҮБ-ын Цөлжилттэй тэмцэх конвенцээс "Монгол улс дахь нийт цөлжилтийн 13 хувь нь байгалийн, 87 хувь нь хүний буруутай үйл ажиллагаанаас болж байна" гэж мэдээлжээ. (2) Цөлжилт үүсэх шалтгааныг байгалийн болон зохиомол гэж хоёр ангилдаг ажээ.

Монгол орны хувьд ургамлын ургалт өсөлтөд хамгийн их нөлөөтэй хур тунадасны хэмжээ буурч, цөөхөн үзэгдэх хур тунадас нь аадар бороо болж байна. Хүчтэй бороо, үерийн ус нь хөрсний үржил шимтэй өнгөн хэсгийг урсган ургамал ургах нөхцөлийг алдагдуулах нэг шалтгаан болдог байна. Үүнийг шинжлэх ухаанд хөрсний алдагдал гэж нэрлэдэг. Хуурайшиж, ус шингээх чадвар буурсан хөрсөн дээр ширүүн бороо орсноор үер болох нөхцөлийг бүрдүүлдэг. Энэ бол байгалийн хүчин зүйл юм. (3)

Хэдийгээр цөлжих үйл явцад байгалийн таагүй уур амьсгалын нөлөө их боловч хүний буруу үйл ажиллагаа асар их нөлөөлж байна. Хүний буруу үйл ажиллагаанаас шууд хамааралтай цөлжилт үүсэхийг зохиомол хүчин зүйл гэдэг. Үүнд мал аж ахуй гол нөлөө үзүүлдэг. Мал сүргийн тоо 1920-оод онд 10 сая орчим байсан бол 2010 он гэхэд 43 сая болж, даруй дөрөв дахин нэмэгдсэн байна. Ийм олон мал сүрэг нь бэлчээрийг талхлан доройтуулдаг. Ийнхүү газрын доройтлоос үүдэн бэлчээрийн талбай багасаж, төв болон баруун бүсэд даац улам хэтэрсэн байна. Газрын хөрсийг ихээр талхалдаг ямааны тоо эрс нэмэгдсэн. Ямаа нь өвс ногоог үндсээр нь зулгааж иддэг тул ургамлын бүрхэвч устахад гол нөлөө үзүүлдэг юм. Тариалангийн газрыг атаршуулан хаях, уул уурхайн малталтын дараагаар нөхөн сэргээлт хийхгүй байх, авто замын сүлжээ буюу шороон зам гаргах, ойн түймэр зэргээс шалтгаалан хөрс бохирдож, үржил шимээ алдаж байна. (4)

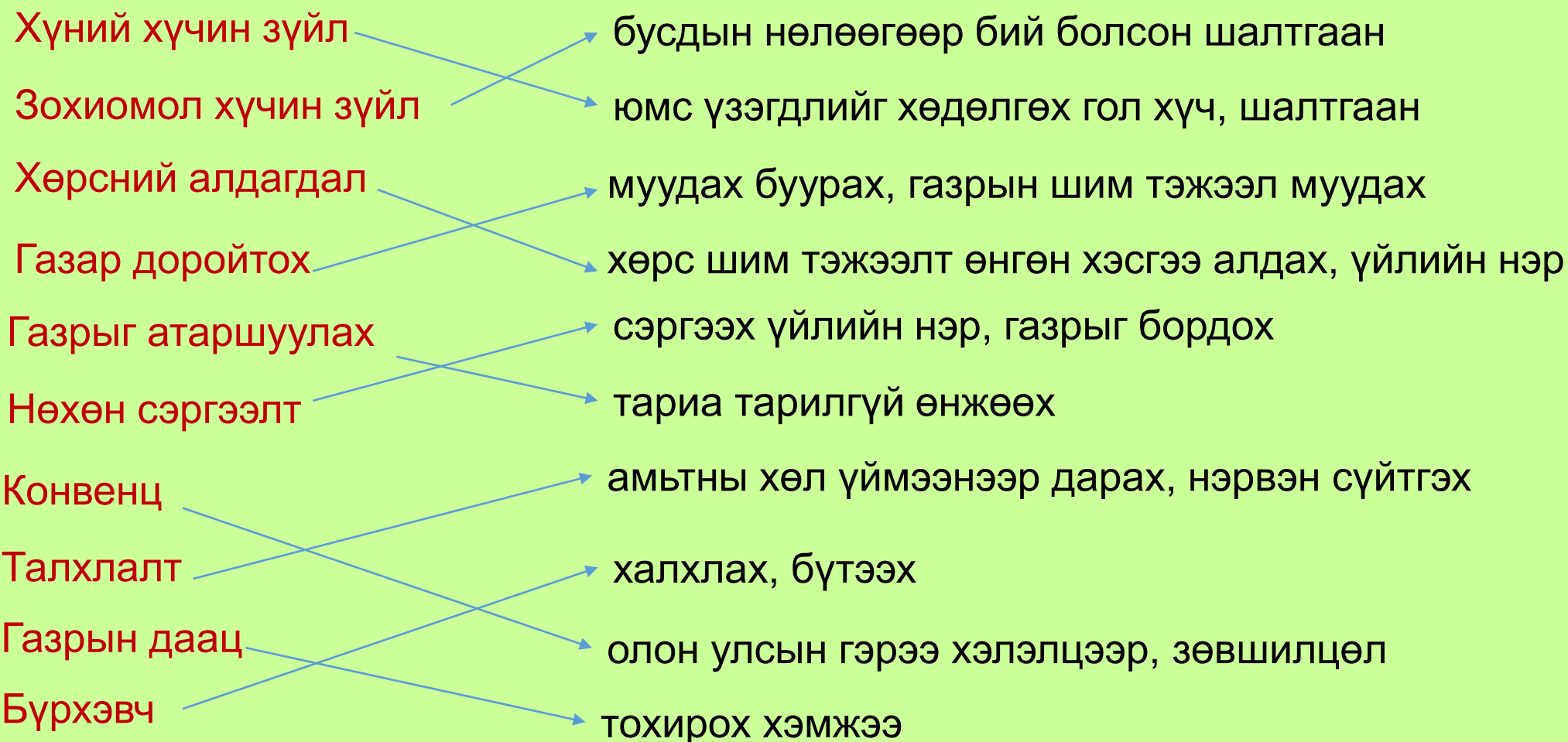

Уншигч та цөлжилтийн эсрэг хувь нэмрээ оруулахад бэлэн үү? Магадгүй та "яаж?" гэж бодож байгаа байх. Энгийн бүхнийг өөрөөсөө эхэлье. Мод тарихгүй юм аа гэхэд мод усалъя. Ургаж байгааг нь хугалж гэмтээхгүй, тайрч хорогдуулахгүй байя. Усны хэрэглээгээ зөв зохицуулж хэвшье. Та усаа гүйцэд хаасан уу? Хогоо зориулалтын саванд нь хийсэн үү? Энэ мэт амьдралын энгийн дадал хэвшил нь байгаль дэлхийг маань цөлжих аюулаас хамгаалахад нэмэр болж чадна. Энэ нь та өөрийгөө, ирээдүйгээ хамгаалж буй хэрэг юм. (5)

Цөлжилтийн эсрэг тэмцье гэвэл эхлээд хүн бүр тархин дахь “цөлжилттэйгөө” тэмцье гэсэн уриагаар өгүүллээ төгсгөө. (6)

Үгсийг утга тодруулах тайлбартай нь зөв харгалзуулаарай

Догол мөрийн илэрхийлж байгаа гол санаа

Цөлжилт

Хэн нэгэн танаас цөлжилтийн талаар асуувал та юу гэж хариулах вэ? Энгийн ард иргэдийн дийлэнх нь цөлжилт гэдгийг цаг уурын таагүй нөхцөлөөс болж говийн бүс нутгаар бий болсон байгалийн үзэгдэл гэсэн ойлголттой байдаг. Гэтэл цөлжих үзэгдэл хаана ч тохиолдож болох бөгөөд "Ургамлаар бүрхэгдэж байсан газар нь үржил шимгүй болж доройтохыг хэлдэг" хэмээн эрдэмтэд тайлбарлаж байна. (1)

Цөлжилтийн тухай ойлголт

Одоогийн байдлаар Монгол орны газар нутгийн 76.8 хувь нь цөлжсөн гэсэн судалгааг эрдэмтэд гаргажээ. НҮБ-ын Цөлжилттэй тэмцэх конвенцээс "Монгол улс дахь нийт цөлжилтийн 13 хувь нь байгалийн, 87 хувь нь хүний буруутай үйл ажиллагаанаас болж байна" гэж мэдээлжээ. (2) Цөлжилт үүсэх шалтгааныг байгалийн болон зохиомол гэж хоёр ангилдаг ажээ.

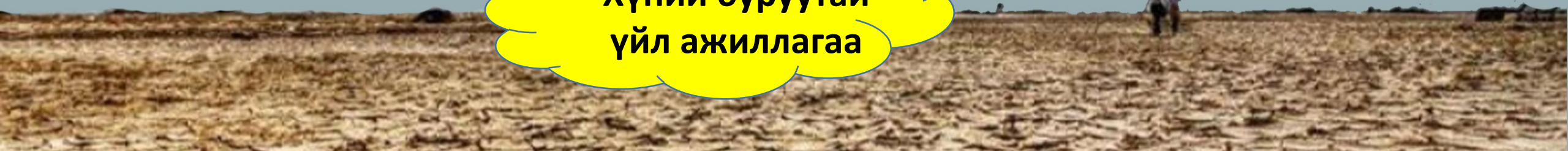
Цөлжилт үүсэх шалтгаан

Монгол орны хувьд ургамлын ургалт өсөлт, нөлөөтэй хур тунадасны хэмжээ буурч, цөөхөн үзэгдэх хур тунадас нь аад. Хүчтэй бороо, үерийн ус нь хөрсний үржил шимтэй өнгөн хэсгийг урсга. Иийг алдагдуулах нэг шалтгаан болдог байна. Үүнийг шинжлэх ухаанд хөрсний нэрлэдэг. Хуурайшиж, ус шингээх чадвар буурсан хөрсөн дээр ширүүн бороо орсноор үер болох нөхцөлийг бүрдүүлдэг. Энэ бол байгалийн хүчин зүйл юм. (3)

Байгалийн хүчин зүйл

Хэдийгээр цөлжих үйл явцад байгалийн таагүй уур амьсгалын нөлөө их боловч хүний буруу үйл ажиллагаа асар их нөлөөлж байна. Хүний буруу үйл ажиллагаанаас шууд хамааралтай цөлжилт үүсэхийг зохиомол хүчин зүйл гэдэг. Үүнд мал аж ахуй гол нөлөө үзүүлдэг. Мал сүргийн тоо 1920-оод онд 10 сая орчим байсан бол 2010 он гэхэд 43 сая болж, даруй дөрөв дахин нэмэгдсэн байна. Ийм олон мал сүрэг нь бэлчээрийг талхлан доройтуулдаг. Ийнхүү газрын доройтлоос үүдэн бэлчээрийн талбай багасаж, төв болон баруун бүсэд даац улам хэтэрсэн байна. Газрын хөрсийг ихээр талхалдаг ямааны тоо эрс нэмэгдсэн. Ямаа нь өвс ногоог үндсээр нь зулгааж иддэг тул ургамлын бүрхэвч устахад гол нөлөө үзүүлдэг юм. Тариалангийн газрыг атаршуулан хаях, уул уурхайн малталтын дараагаар нөхөн сэргээлт хийхгүй байх, авто замын сүлжээ буюу шороон зам гаргах, ойн түймэр зэргээс шалтгаалан хөрс бохирдож, үржил шимээ алдаж байна. (4)

Хүний буруутай үйл ажиллагаа

Уншигч та цөлжилтийн эсрэг хувь нэмрээ оруулахад бэлэн үү? Магадгүй та "яаж?" гэж бодож байгаа байх. Энгийн бүхнийг өөрөөсөө эхэлье. Мод тарихгүй юм аа гэхэд мод усалъя. Ургаж байгааг нь хугалж гэмтээхгүй, тайрч хорогдуулахгүй байя. Усны хэрэглээгээ зөв зохицуулж хэвшье. Та усаа гүйцэд хаасан уу? Хогоо зориулалтын саванд нь хийсэн үү? Энэ мэт амьдралын энгийн дадал хэвшил нь байгаль дэлхийг маань цөлжих аюулаас хамгаалахад нэмэр болж чадна. Энэ нь та өөрийгөө, ирээдүйгээ хамгаалж буй хэрэг юм. (5)

Цөлжилтийн эсрэг тэмцье гэвэл эхлээд хүн бүр тархин дахь "цөлжилттэйгөө" тэмцье гэсэн уриагаар өгүүллээ төгсгөө. (6)

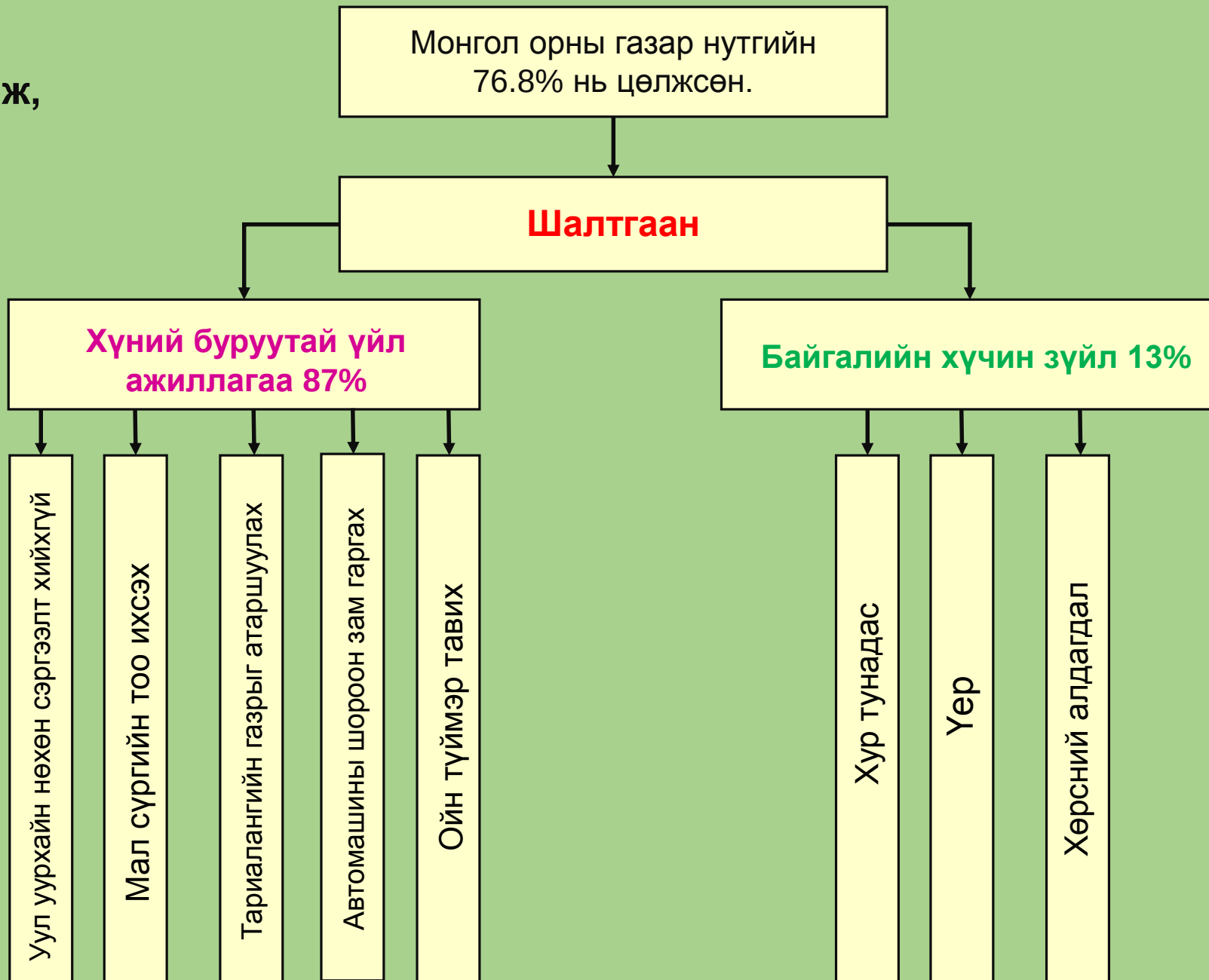
**Тархин дахь
цөлжилт**

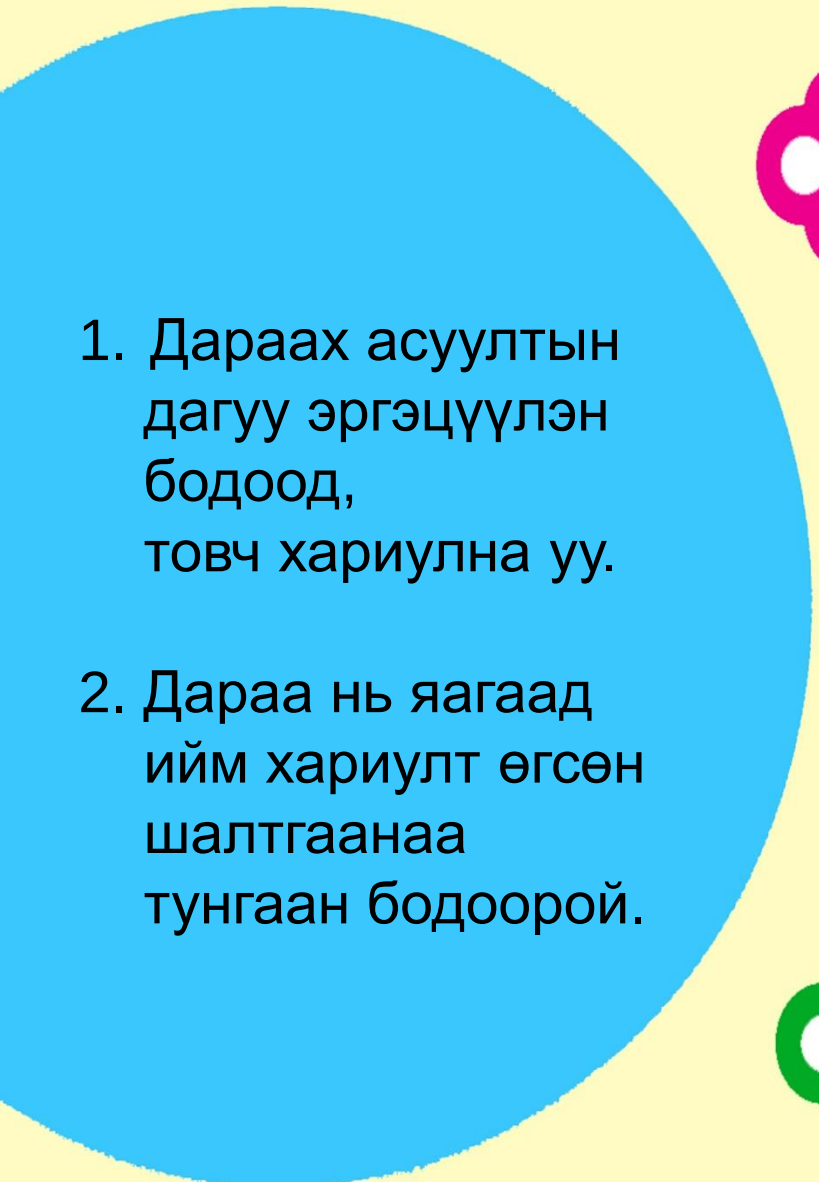
**Цөлжилтийн эсрэг таны
оруулах хувь нэмэр**

Мэдээллийг задлан шинжилж, нэгтгэн дүгнэе

1. Эхийн агуулгыг харуулсан зураглалыг гүйцээгээрэй.
2. Зураглалаа ашиглан эхийн гол санааг тайлбарлан ярина уу.

-
1. Дараах асуултын дагуу эргэцүүлэн бодоод, товч хариулна уу.
 2. Дараа нь яагаад ийм хариулт өгсөн шалтгаанаа тунгаан бодоорой.

Эхийг ямар хүн бичсэн гэж бодож байна вэ?

Эхийг хэнд зориулж бичсэн бэ?

Ямар хэв маягаар бичсэн бэ?

Ямар зорилгоор бичсэн бэ?

Товч мэдээлэл

Одоогийн байдлаар Монгол орны газар нутгийн 76.8 хувь нь цөлжсөнийг эрдэмтэд тогтоожээ. Цөлжилтийн 13 хувь нь байгалийн хүчин зүйлээс, 87 хувь нь хүний буруутай үйл ажиллагаанаас үүдэлтэй ажээ.

Асуулт	Хариулт
Хэзээ?	Одоогийн байдлаар
Хаана?	Монгол орны
Хэн? Юу?	Эрдэмтэд
Хэнийг? Юуг?	Газар нутаг цөлжсөнийг
Яав? (Үр дүн)	76.8% нь цөлжсөнийг тогтоосон.
Яагаад? (Шалтгаан)	Цөлжилтийн 13 хувь нь байгалийн хүчин зүйлээс, 87 хувь нь хүний буруутай үйл ажиллагаанаас үүдэлтэй.

Хичээлийн дүгнэлт

Үйл явдлын мэдээ мэдээлэл нь:

- **Үнэн бодитой**
- **хэн? хаана? хэзээ? юуг? яагаад? яав?**
- **Баримт нотолгоонд үндэслэн**
- **Баталгаатай эх сурвалжаас**

**Идэвхтэй
суралцсан
танд
баярлалаа.**